

Jak efektivně pracovat s třídními pravidly

Mgr. Petra Blažková

Mgr. Petra Blažková

Koordinátor a lektor primární prevence

Společnost Podané ruce o.p.s.,

Centrum prevence v Brně

<https://podaneruce.cz/centra-sluzby/primarni-prevence/>

FB: Centrum prevence v Brně

Email: blazkova@podaneruce.cz

Pravidla x školní řád

Školský systém má jasně nastavená pravidla, která vycházejí z legislativy našeho státu a jsou zakotvena ve školním řádu.

Díky němu žák ví, že do školy musí chodit včas, je povinen plnit pokyny pedagogických pracovníků, svoji nepřítomnost omlouvat, nosit do výuky pomůcky, neničit školní majetek atd.

Jsou však oblasti pravidel, které školní řády nepokrývají dostatečně, a to jsou **vztahy v třídních kolektivech**.

Žák se sice dozví, že nesmí jiného žáka bít a brát mu věci, protože je to v rozporu se zákonem, co dalšího je ale třeba dělat pro přátelské prostředí ve třídě, se již ve školním řádu nedočte.

Proto je dobré třídní pravidla využít pro nastavení **hranic ve vztazích** v konkrétní třídě. Není třeba suplovat informace ze školního řádu.

-
- 1 NEBĚHAT PO TŘÍDĚ
  - 2 RESPEKTUJ OSTATNÍ
  - 3 UDRŽUJ VE ŠKOLE PORÁDEK
  - 4 NENIČIT ŠKOLNÍ MAJETEK
  - 5 NEVYHAZOvat NIC Z OKEN
  - 6 DBÁT O SVÉ TĚLO A SPRÁVNOU HYGIENU
  - 7 PŘI HODINÁCH NEPOUŽÍVAT MOBILNÍ TELEFON

Kdy je nastavovat?

Čím dříve, tím lépe.

Již ve školce, pak ve škole vždy **na začátku školního roku**, kdy jsou žáci na nová pravidla vnímavější a nevhodné vzorce chování ještě nestihly propuknout.

Třídní pravidla mají mít **preventivní** charakter.

Ideálním prostorem jsou **třídnické hodiny**. Ty jsou zároveň příležitostí učit děti komunikovat, naslouchat si, vést diskusi, spolupracovat.

Adaptační kurzy – dobrá příležitost pro nastavování pravidel. Pokud kurz realizuje externí organizace, učitel si může toto téma v rámci kurzu vyžádat.

V průběhu roku také lze, zvláště prošla-li třída nějakým těžkým obdobím (př. dořešená šikana, špatné vztahy přetrvávající už delší dobu), pak lze nastavovat pravidla.

1. Vycházíme z potřeb žáků

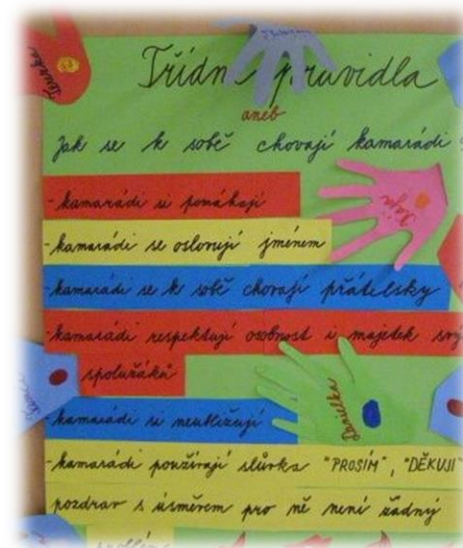
Sedneme si s žáky do kruhu a necháme je vymýšlet, jak by si přáli, aby se (k nim) ostatní ve třídě chovali.

Vhodnou otázkou otevírající diskusi může být i „Jak se k sobě chovají kamarádi? Jaký by měl být dobrý spolužák?“

Žáci mohou pojmenovávat, co jim ve třídě vadí, co by chtěli změnit a **co by do budoucna ve vztazích (ne)chtěli mít atp.**

Učitel diskusi **moderuje, usměrňuje** a pomáhá formulovat pravidla do přijatelné podoby.

- I. stupeň – prosím, děkuji, promiň, když mi někdo dělá, co se mi nelíbí, řeknu mu to.
- II. stupeň – řeší schopnost spolupráce, respekt, hluk x klid, otravování, pomluvy, nadávání...
- SŠ – lze diskutovat i zde, vrstevníci důležitá součást jejich života, umí dobře formulovat, jaká parta by chtěli být.

2. Konkrétní formulace

Konkrétnost umožňuje žákům pochopit, co **přesně mají a nemají dělat**, porozumět, na jaké chování má mít pravidlo vliv.

Pozor na formulace typu:

- „Chováme se k sobě slušně“, „mluvíme slušně“ → nejasné a matoucí, jelikož pod pojmem „slušně“ si může **každý představit něco jiného**.
- „Mluvíme jen, když je to vhodné“ → každý může považovat jinou situaci za vhodnou k mluvení.
- „Nemluvit v hodině“ → když ho v hodině vyvolám, vlastně po něm chci, aby pravidlo porušil.
- „Jsme kamarádi“ → nelze chtít, aby byli všichni kamarádi. Co potřebujeme je, aby spolu dokázali koexistovat, respektovat odlišnosti a být schopni skupinové práce na zadaném úkolu v jakémkoli složení skupiny.

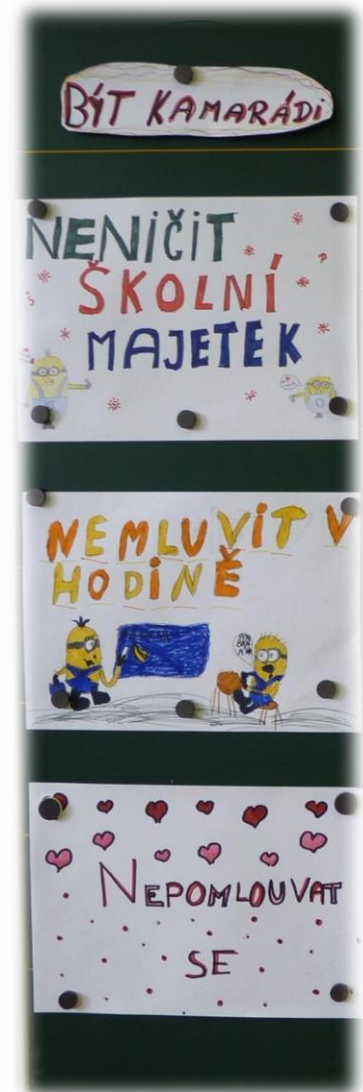
Je tedy třeba přesně vyjádřit, **jaké chování se vyžaduje** nebo naopak zakazuje a pro **zvnitřnění** pravidla jej uvést v **1ch-formě**.

Příklady konkrétní formulace:

„Oslovuji ostatní křestním jménem nebo vyžádanou přezdívkou.“

„Když mluví někdo jiný, tak mlčím.“

„Když chci mluvit, přihlásím se.“

3. Pozitivní formulace

Osvědčuje se formulovat v pozitivních větách, neboť dle některých výzkumů v oblasti lidské komunikace na **ně člověk reaguje lépe než na negativní formulace**.

Negativní formulace navíc často **nevypovídá** o tom, co má žák dělat. Například znění „Nevyrušuji“, „Neskáču do řeči“, „Nedělám blbosti“, „Neberu věci ostatním“, „Neběháme po třídě“ žákovi nenaznačuje, co přesně má v rámci tohoto omezení dělat.

Pozitivní informace naopak dítěti říká, jaké chování se od něj očekává, je jakýmsi návodem k činnosti. Jako vhodné se tedy jeví:

„Když si chci od někoho něco půjčit, požádám ho o to.“

„Když mi vadí, jak se ke mně někdo chová, řeknu mu to.“

„Po třídě se pohybuji pomalu.“

Jsou věty, které se do pozitiva převádí velice těžko. Není nutné se o to snažit za každou cenu, některé formulace lze nechat v záporu. **Kladné formulace** by měly alespoň **převažovat**.

5. Zviditelnění

Pravidla necháme žáky výtvarně zpracovat tak, aby se každý alespoň trochu zapojil a tak, aby se jim líbila. Hodí se **zpečetění** jich pomocí otisků rukou, podpisy apod. Všichni včetně učitele.

Na řadu přichází jejich **zviditelnění**.

Měla by být **vyvěšena** na místě, na které ve třídě žáci dobře **vidí**. Ideálně vpředu u tabule.

Jsou-li pravidla k vidění, lze na ně také **snáze odkazovat**.

K pravidlům je možné i průběžně dopisovat **potřebné komentáře, vysvětlení, příklady, obrazová ztvárnění** apod.

6. Správcovství (?)

Jako praktické se ukazuje rozvíjet u žáků různé aspekty spoluřízení a spoluzodpovědnosti na úrovni tříd.

V otázce třídních pravidel lze nominovat správce, kteří budou průběžně hlídat jejich dodržování. Správcovstvím může být pověřena malá skupinka žáků. Ti si zvolí konkrétní pravidla, o která se chtějí starat. Pečovat o pravidlo znamená sám ho dodržovat a ve chvíli, kdy ho někdo poruší, na to reagovat.

Jak reagovat a co v takových případech dělat lze s žáky nacvičit pomocí modelových situací. Nejjednodušším a nejrychlejším způsobem je však zpětná vazba směrem k porušovateli: „*Pepo, skočil jsi mi do řeči a tím jsi porušil pravidlo.*“

!!! Pozor však. Je zde riziko nevhodně zvolených správců
→ lynch, nenávisť, ignorace, zneužívání moci.

Proto je otázka správcovství ke zvážení a hodí se realizovat pouze, pokud jsem si jistý, že mám k tomu vhodnou třídu.

7. Pravidelná revize

Pravidla máme a teď nastává ta nejtěžší část – udržet je.

Třídnické hodiny:

- Pravidelně, 1x týdně ideál, minimálně však 1x za 14 dní.
- Práce v kruhu, diskuse, jak se poslední týden dařilo/nedařilo pravidla dodržovat? Co dělá největší problém? Co naopak jde? Necháme žáky vyjádřit, jak oni to vidí, ať popíší problém, jak se v tom cítí.
- Co s tím uděláme? Já navrhuji toto. Posloucháme, co navrhnou žáci, může být více variant, vybereme jednu.

Individuální rozhovory, **zpětná vazba**.

Revizi lze taktéž **zviditelňovat**: na I. stupni např. obrázky slz a úsměvů, které se po zhodnocení pravidel umístí ke konkrétním pravidlům (slzy k nefungujícím, úsměvy k fungujícím). U starších žáků lze vymyslet jiný systém (like/díslike apod.)

Lze i pozitivní motivace – když zvládneme tento týden dodržovat pravidlo č. 1, za odměnu ... (vám odpustím zkoušení, zajdeme v třídnické hodině na zmrzlinu, pustíme si váš oblíbený díl seriálu...)

Když se pravidla daří, naučili jsme se je, můžeme po čase doplňovat o další, „co dalšího potřebujeme natrénovat?“

8. Oceňování za dodržování pravidel

Častým společenským jevem je, že si více všímáme věcí, které nefungují, **upozorňujeme na chyby**, sdělujeme kritiku.

Stejně důležité je i upozorňování na to, co se daří. Nezapomínejme **oceňovat**, vyjadřovat uznání ke konkrétní činnosti.

Příklad:

„Dnes mi udělalo velkou radost, že jsme si neskákali do řeči.“

„Honzo, líbilo se mi, jak jsi upozornil Janu, že tě oslovila přezdívkou, kterou nemáš rád.“

Upozorňování na nefungování pravidel

Zpětná vazba – reakce na chování tady a teď (nehodnotí člověka a emoce, ale pouze chování!)

Popisuji, co se mnou jeho chování dělá: **Nelíbí se mi, vadí mi, mrzí mě, je mi nepříjemné**, když porušuješ pravidlo a *skáčeš mi do řeči, protože nemůžu dokončit svou větu. Pomohlo by mi (potřebuji, abys),* kdybys mě *nechal domluvit.*

Porušuje-li někdo dohodnuté pravidlo ve třídě a nikdo na to neupozorní, **stává se toto chování novou nepsanou normou.** Postupně začnou porušovat i ostatní.

9. Porušování pravidel

Nastane situace, že žák opakovaně porušuje dohodnuté pravidlo. Je důležité s ním o jeho chování **mluvit**, co za tím je, **co ho k porušování vede** (vše má svou příčinu).

„Honzo, nerozumím, proč jses v hodině několikrát otáčel na Michala, a mluvil s ním, když mluvil někdo jiný.“

Cílem rozhovoru by měla být **dohoda** učitele s žákem, ze které bude vyplývat **konkrétní závazek pro obě strany**.

„Dobře, domluvíme se, že se budeš snažit toto pravidlo dodržovat, jinak bych ti musela stanovit nějaký trest/důsledek. Za týden se sejdem a probereme, jak se ti dodržování daří.“

Sankce/důsledky by měly přicházet na řadu až jako vynucovací nástroj pro případ, že nefungují ani opětovné rozhovory, ani uzavírání dohod.

Důsledky by měly být stanovovány tak, aby **umenšovaly dopady chování**, za které jsou udělovány. Pokud postrádají **logickou spojitost** s chováním, za které jsou udělovány, prudce klesá jejich dlouhodobá účinnost.

Smyslem je rozvíjet žáky v tom, aby uměli dělat věci dobře, **protože chtějí**, nikoliv proto, že se bojí trestu.

Rozdíl kázeňské a vztahové důsledky:

- Kázeňské se nastavují snáze (děláš nepořádek – uklidíš).
- Vztahové víc vracet do třídy a diskutovat o tom, jak vám v tom je? (dva se nesnáší, nadávají si, otravují, posadíme je dál od sebe). Ptát se ostatních žáků na pocity *„Jak je vám, když dodržujete pravidla a někdo jiný je porušuje?“*

10. Spolupráce celého učitelského sboru, Zapojení rodičů

Pro fungování pravidel je nezbytné, aby je respektovaly a dodržovaly všechny zúčastněné osoby, tedy žáci i učitelé.

Je nutné, aby nastavená pravidla ve třídách znal a **respektoval celý pedagogický sbor**.

Stane-li se, že některý pedagog prohlásí, že jej pravidla stanovená jiným pedagogem nezajímají a že v jeho hodinách to bude vypadat jinak, lze říci, že tím třídní pravidla jednoduše zlikviduje. Žáci pak v některých hodinách pracují a v jiných vyrušují. Jsou však de facto jen zrcadlem jednání dospělých.

Informovat **rodiče** o nastavených pravidlech, podpora při jejich vyžadování.

**Děkujeme za shlednutí.
Centrum prevence v Brně**